

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CLXVI. De studiositate, quæ est pars temperantia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

¶ Præ. Tentatio primorum parentum fuit p suggestionem: potest autem diabolus etiam suggerere homini absque aliqua exteriori sensibili creatura. Cum ergo primi parentes essent spirituali mente præditi, minus sensibilibus quam intelligibilibus inhaerentes, conuenientius fuisse, q̄ solum spirituali tentatione homo tentaretur, quam exteriori.

¶ Præ. Non potest conuenienter aliquis malum suggerere, nisi per aliquod apparens bonū: sed multa alia animalia habent maiorem apparentiam boni, quam serpens. non ergo cōuenienter tentatus fuit homo a diabolo per serpentem.

¶ Præ. Serpens est animal irrationale: sed animal irrationali non competit sapientia, nec locutio, nec pena. ergo inconuenienter inducitur serpens esse callidior cunctis animalibus, vel prudentissimus omnium bestiarum, secundum aliam translationem. Inconuenienter etiam inducitur fuisse mulieri locutus, & a Deo punitus.

SED CONTRA est, q̄ id q̄ est primū in aliquo genere, dē esse proportionatū his, quæ in eodē genere cōsequitur: sed in quolibet genere peccati inuenitur ordo primæ tētionis, in quātū videlicet p̄cedit in sensualitate, quæ p̄ serpentē signatur, peccati cōcupiscentia: in rōne inferiori, quæ signatur per mulierē, delectatio: in rōne superiori, quæ signatur per virum, cōsensu peccati, vt Aug. dicit 12. de Tri.* ergo congruus fuit ordo primæ tentationis.

RESPON. Dicendū, q̄ homo cōpositus est ex duplici natura, intellectuā scilicet, & sensitua: & ideo diabolus in tētatione hominis vsus est incitamento ad peccādū dupliciter. Vno modo, ex parte intellectus, in quantum promissū diuinitatis similitudinē per scientiā adeptionem, quam homo naturaliter desiderat. Alio modo, ex parte sensus, & sic vsus est his sensibilibus rebus, quæ maximam habent affinitatem ad hominem, partim quidem in eadem specie tentans virum per mulierem, partim verō in eodem genere tentans mulierem per serpentem, partim vero ex genere propinquum proponens pomum ligni vetiti ad edendum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in actū tētionis diabolus erat sicut principale agēs, sed mulier affumebatur quasi instrū tentationis ad deiciendū virū, tū quia mulier erat infirmior viro, vnde magis seduci poterat: tū ēr p̄ coniunctionē eius ad virum maximē per eam diabolus poterat virum seducere. Non tñ est eadem ratio principalis agentis, & instrūmenti. Nam principale agens oportet esse potius, q̄ non requiritur in agente instrumentali.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ suggestio, qua spiritalia liter diabolus homini aliquid suggerit, ostendit diaboli plus habere potestatis in homine, q̄ suggestio exterior: quia per suggestionem interiorē immutatur a diabolo, saltē homini phantasia, sed p̄ suggestionem exteriorē immutatur sola exterior creatura. Diabolus enim minimum potestatis habebat in homine ante peccatū: & ideo nō potuit cum interiori suggestionē, sed solum exteriori tentare.

AD TERTIVM dicēdum, q̄ sicut Aug. dicit 11. sup. Genes. ad literā, * non debemus opinari, q̄ serpentē sibi, per quem tentaret, diabolus eligeret. Sed cum esset in illo decipiendi cupiditas, non nisi per illud animal potuit, per quod posse permissus est.

AD QVARTVM dicēdū, q̄ sicut Aug. dicit 11. sup. Genes. ad literā, serpens dīctus est sapiens, vel callidus, siue prudens, p̄ astutiā diaboli, quæ in illo age-

bat dolū. Sicut dī prudens, uel astuta lingua, quæ prudens, uel astutus mouet ad aliquid prudēter, uel astute suadendum. Neque etiam serpens verborum sonos intelligebat, qui ex illo fiebant ad mulierem. Neque enim conuersa credenda est anima eius in naturam rationalem: quandoquidem nec ipsi homines, quorum rationalis natura est, cum dæmon in eis loquitur, sciunt quid loquantur. Sic ergo locutus est serpens homini, sicut asina in qua sedebat Baalā propheta, locuta est homini, nisi q̄ id fuit opus diabolicum, hoc angelicum. Vnde serpens non est interrogatus, cur hoc fecerit: quia non in sua natura ipse hoc fecerat, sed diabolus in illo, qui iam ex peccato suo igni destinatus fuerat sempiterno. Quod autem serpenti dicitur, ad eum qui per serpentē ope-

ratu est, refertur. Et sicut Aug. dicit in libro* super Genes. contra Manichæos. Nunc quidem eius peccata, scilicet diaboli, dicitur, qua nobis cauendus est, non ea quæ ultimo iudicio reseruantur. Per hoc enim, quod ei dicitur. Maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ, pecora illi præponuntur non in potestate, sed in cōseruatione naturæ suæ: quia pecora non amiserunt beatitudinem aliquam cœlestem, quam nunquam habuerunt, sed in sua natura quam acceperunt, peragunt uitā. Dī etiam ei:

Pectore & ventre repest, s̄m aliam literam. Vbi nomine pectoris significatur superbia, quia ibi dominatur impetus animæ: noīe autem ventris significat carnale desiderium, quia hæc pars mollior sentitur in corpore: his autem rebus serpit ad eos quos vult decipere. Quod autem dicitur: Terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ, duobus modis intelligi pōt, vel ad te pertinebunt quos terrena cupiditate deciperis, id est, peccatores, qui terræ nomine significatur: uel tertium genus tentatiōis, id est, cupiditatis, his verbis figuratur, quod est curiositas. Terram, n. qui manducat, profunda & tenebrosa penetrat. Per hoc autem quod inimicitia ponuntur inter ipsum & mulierem, ostenditur nos non posse a diabolo tentari, nisi per illam animale partem, quæ quasi mulieris imaginem in homine gerit, siue ostendit. Semen autem diaboli est peruersa suggestio: semen mulieris, fructus boni operis, quod peruersæ suggestioni resistit. Et ideo obseruat serpens plantam mulieris, ut si quando in illicita labitur, delectatio illam capiat: & illa obseruat caput eius, ut eum in ipso initio malæ suasionis excludat.

Lib. 3. ca. 17. in medio. como 1.

QVAESTIO CLXVI.

De Studiofate, in duos articulos diuisa.

POSTEA considerandum est de studiofate, & curiositate sibi opposita.

CIRCA studiofatem autem quæruntur duo

¶ Primo, Quæ sit materia studiofatis.

¶ Secundo, Vtrum sit pars temperantiz.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia studiofatis sit proprie cognitio.

AD PRIMVM sic proceditur Videtur, q̄ materia studio-

¶ Super Questionem 166 & 167.

In question. duabus simul scilicet 166. & 167. de studiofate & curiositate, duo dubia occurrunt. Primum, de subiecto studiofatis, & curiositatis, an sit appetitus superior, qui est uoluntas: an appetitus inferior, qui est concupisibilis & irascibilis. Et ratio dabit est, quia ex parte materie apparet, quod in uoluntate sunt subiectiue: quia cognoscere, (quod materia est utriusque) non arctatur ad cognitionem sensitiuam

Supr. q. 160. art. 2. cor. & infr. q. 167. artic. 1. cor.

uam, sed comprehendit etiam cognitionem intellectum ut clare patet in 1. artic. q. 167. Ex hoc enim quod materia est aliorum omnium sensibili & imaginabili, sequitur quod ad appetitum intellectum, qui est uoluntas, spectet, sicut de humilitate & superbia ex simili ratione conclusum est. Ex natura autem tam talis uirtutis, quam uicii, apparet quod non est in uoluntate. Nam, ut superius patet, nulla moralis uirtus ordinata praecise ad naturale bonum habentis est in uoluntate, quia uoluntas ex propria natura inclinatur in secundum rationem propriam habentis bonum non in per naturale. Constat autem quod studiofitas ordinatur per se primo & directe in proprium habentis bonum, scilicet in rectitudinem appetitus cognoscendi, & non supernaturale, quia hoc rationem naturalem luminis non excedit. Igitur nec studiofitas, nec curiositas est in uoluntate.

Q. 118. art. 2.

¶ Secundum de proprietate uirtutis, an scilicet studiofitas sit proprie uirtus. Et est ratio dubii: quia ex conditione materiae apparet, quod non sit uirtus. Nam materia eius dicitur esse cognitio, seu illius appetitus. Cognitio autem omnium tam intellectualis, quam sensitiua, bona secundum se est: & appetitus eius consequenter bonus per se est. Constat autem quod materia propria uirtutis moralis non est secundum se bona, sed per se indiget regulatione ad hoc ut sit bona. Si enim timere, audere, delectari &c. essent per se bona, non esset opus aliqua uirtute moralis firmatiua timoris, aut moderatiua audacie, uel delectationis. Cum igitur cognoscere ut sic, tam per intellectum, quam per sensum sit per se bonum, & consequenter appetitus cognoscendi sit per se bonus, ut patet in bonum obiectum factum nem laus, consequenter non sit proprie cognitio. Studiofitas enim dicitur aliquis ex eo, quod adhibet studium aliquibus rebus: sed in qualibet materia dicitur hoc studium adhibere ad hoc, quod recte faciat, quod est faciendum. ergo uidetur, quod non sit specialis materia studiofitatis cognitio.

¶ 2. Prae. Studiofitas curiositati opponitur: sed curiositas, quae a cura dicitur, potest esse circa ornatum uelutium, & circa alia huiusmodi quae pertinent ad corpus. unde Apostolus dicit ad Ro. 13. Carnis curam ne feceritis in desideriis. ergo studiofitas non est solum circa cognitionem.

¶ 3. Prae. Hieremia 6. dicitur. A minore usque ad maiorem omnes auaritia student: sed auaritia non est proprie circa cognitionem, sed magis circa possessionem diuitiarum, ut supra dictum est. ergo studiofitas, quae a studio dicitur, non est proprie circa cognitionem.

SED CONTRA est, quod dicitur Prover. 27. Stude sapientiae, fili mi, & laetifica cor meum, ut possis respondere exprobranti sermonem: sed eadem studiofitas est, quae laudatur ut uirtus, & ad quam lex inuenitur. ergo studiofitas est proprie circa cognitionem.

RESPON. Dicendum, quod studium praecipue importat uehementem applicationem mentis ad aliquid: mens autem non applicatur ad aliquid, nisi cognoscendo illud. Unde prius mens applicatur ad cognitionem, secundario autem applicatur ad ea, in quibus homo per cognitionem dirigatur: & ideo studium per prius respicit cognitionem, & per posterius quaecumque alia, ad quae operanda, directione cognitionis indigemus. Virtutes autem proprie sibi attribunt illam materiam, circa quam primo & principaliter sunt, sicut fortitudo pericula mortis, & temperantia delectationem tactus: & ideo studiofitas proprie dicitur circa cognitionem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod circa alias materias non potest aliquid recte fieri, nisi secundum quod est praeparatum per rationem cognoscendam: & ideo per prius studiofitas cognitionem respicit, cuiusque materiae studium adhibeatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex affectu hominis trahit mens eius ad intendendum his ad quae afficitur, sicut illud Matth. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia circa ea quibus caro fouetur, maxime homo afficitur, consequens est, quod cognitio hominis uertetur circa ea quibus caro fouetur, ut scilicet

cet homo inquirat, qualiter homo optime possit carni suae subuenire: & secundum hoc curiositas ponitur circa ea quae ad carnem pertinent ratione eorum, quae pertinent ad cognitionem.

AD TERTIUM dicendum, quod auaritia inhiat ad lucra conquirenda, ad quod maxime necessaria est quaedam perita terrenarum rerum: & secundum hoc studiofitas attribuitur his, quae ad auaritiam spectant.

ARTICULVS II.
Verum studiofitas sit pars temperantiae.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod studiofitas non sit pars temperantiae. Studiofitas enim dicitur aliquis secundum studium: temperantia uero dicitur omnis uirtus uocatur studiofitas, ut patet per Philosophum, qui frequenter sic uertitur nomine studiofitas. ergo studiofitas est generalis uirtus, & non est pars temperantiae.

¶ 2. Prae. Studiofitas, sicut dictum est, ad cognitionem pertinet: sed cognitio non pertinet ad uirtutes morales, quae sunt in appetitu animae parte, sed magis ad intellectuales, quae sunt in parte cognoscitiua, unde & sollicitudo est actus prudentiae: ut supra habitum est. ergo studiofitas non est pars temperantiae.

¶ 3. Prae. Virtus quae ponitur pars alicuius principalis uirtutis, assimilatur ei quantum ad modum: sed studiofitas non assimilatur temperantiae quantum ad modum, quia temperantiae nomen sumitur ex quadam reformatione, unde magis opponitur uicio, quod est in excessu. Nomen autem studiofitatis sumitur e contrario ex applicatione animae ad aliquid: unde magis uicio opponitur, quod est in defectu, in negligentia studendi, quod uicio quod est in excessu, scilicet curiositati, unde per horum similitudinem dicitur Hieronymus in libro Erym. quod studiofitas dicitur quod studiofitas curiositas. ergo studiofitas non est pars temperantiae.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro de moribus Ecclesiae. Curiosus esse prohibetur, quod magna temperantia minus est: sed curiositas prohibetur per studiofitatem moderatam. ergo studiofitas est pars temperantiae.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut supra dictum est, ad temperantiam pertinet moderari motum appetitus, ne superflue tendat in id quod naturaliter concupiscitur. Sicut autem naturaliter homo concupiscit delectationem

tellectum ad perspiciendam supernaturalem. Nam sicut vices membris generantur in materia non proportionata, peccata, ita utens intellectus ad videndum excedentia peccat: tum propter circumstantias, puta, quando oportet, tum intellectu, vel sensu, & quando non: & propter quod oportet, ut scilicet homo non utatur intellectu ad cognoscendum, nisi ad debitum finem. Ex differentia igitur inter ipsam cognitionem, & studium cognoscendum, apparet solutio dubii. Cognitio liquidem non est materia proxima moralis virtutis, sed ex virtute intellectuali, aut naturali in parte sententia bene, vel male se habet. Studium autem cognoscendum, quod est actus voluntatis passivus in potentia cognoscitivis existentibus, propria est materia appetitus, quem moderari oportet per virtutem studiositatis, & manifeste indiget regulatione ad hoc, ut bonum moraliter sit. Vnde ea quae per accidens se habent ad cognitionem, puta, finis malus, impedio debiti, & siquid est eiuusmodi, per se habent se ad studium cognoscendum, quod actus est voluntatis, cui nulla boni & mali moralis differentia est per accidens, quoniam totam illius laetitudinem per se recipit.

Ad secundum dicendum, quod actus cognoscitivus virtutis imperatur a vi appetitiva, quae est motiva omnium virtutum, ut supra dictum est. Et ideo circa cognitionem duplex bonum potest attendi. Vnum quidem quantum ad ipsum actum cognitionis, & tale bonum pertinet ad virtutes intellectuales, ut scilicet homo circa singula aestimet verum. Aliud autem bonum est, quod pertinet ad actum appetitivam virtutis, ut scilicet homo habeat appetitum rectum applicandi vim cognoscitivam sic vel aliter, ad hoc vel ad illud: & hoc pertinet ad virtutem studiositatis, unde computatur inter virtutes morales.

Ad tertium dicendum, quod sicut Philo. dicit in 2. Eth. quod homo fiat virtuosus, oportet quod seruet se ab his, ad quae maxime inclinatur natura. Et inde est, quod quae natura precipue inclinatur ad timorem mortis pericula, & ad sectandum delectabilia carnis: ideo laus virtutis fortitudinis precipue consistit in quadam firmitate persistendi contra huiusmodi pericula, & laus virtutis temperantiae in quadam refrantatione a delectabilibus carnis. Sed quantum ad cognitionem est in homine contraria inclinatio: quia ex parte anime inclinatur homo ad hoc, quod cognitionem rerum desideret. Et sic oportet, ut laudabiliter homo huiusmodi appetitum refranet, ne imoderate rerum cognitioni intendat. Ex parte vero naturae corporalis homo inclinatur ad hoc, ut labore inquirendi scientiam vitet. Quantum ergo ad primum, studiositas in refrantatione consistit, & secundum hoc potest pars temperantiae. Sed quantum

ad secundum, laus virtutis huiusmodi consistit in quadam vehementia intentionis ad scientiam rerum percipiendam, & ex hoc nominatur. Primum autem est essentialius huic virtuti, secundum: nam appetitus cognoscendi per se respicit cognitionem, ad quam ordinatur studiositas. Sed labor addiscendi est impedimentum quoddam cognitionis: unde respicitur in hac virtute per accidens quasi remouendo prohibens.

QVAESTIO CLXVII. De curiositate, in duos articulos divisae.

Primum considerandum est de curiositate.

Et circa hoc quaruntur duo.

Primum, Vtrum vitium curiositatis possit esse in cognitione intellectiva.

Secundum, Vtrum sit in cognitione sensitiva.

ARTICULVS PRIMVS. Vtrum circa cognitionem intellectivam possit esse curiositas.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod circa cognitionem intellectivam non possit esse curiositas: quia secundum Philo. in 2. Ethic. in his quae secundum se sunt bona, vel mala, non possunt accipi medium & extrema: sed cognitio intellectiva secundum se est bona. In hoc enim perfectio hominis videtur consistere, ut intellectus eius de potentia reducat in actum, quod fit per cognitionem veritatis, dicit etiam Dionysius. 4. capit. de divi. nom. quod bonum animae humanae est secundum rationem esse, cuius perfectio in cognitione veritatis consistit. ergo circa cognitionem intellectivam non potest esse vitium curiositatis.

Præterea. Illud, per quod homo assimilatur Deo, & quod a Deo consequitur, non potest esse malum: sed quaecunque abundantia cognitionis a Deo est, secundum illud Ecclesi. 1. Omnis sapientia a domino Deo est. & Sapient. 7. dicitur. Ipse dedit mihi horum quae sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, virtutes elementorum, & cetera. Per hoc etiam homo Deo assimilatur, quod veritatem cognoscit: quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius, ut habetur ad Hebr. 4. Vnde primi Regum 2. dicitur, quod Deus, scientiarum dominus est. ergo quantumcumque abundet cognitio veritatis, non est mala, sed bona: appetitus autem boni non est vitiosus. ergo circa intellectivam cognitionem veritatis non potest esse vitium curiositatis.

Præterea. Si circa aliquam intellectivam cognitionem possit esse curiositatis vitium, precipue esset circa philosophicas scientias: sed eis intendere non videtur esse vitiosum. dicit enim Hierony. super Danielm.

qua lege iubemur habere Deum pro fine proximo speculationis creaturarum, cum sit in genere boni honesti, quod propter seipsum bonum est. Secundo ergo potest intelligi, quia oportet Dei cognitionem esse finem ultimum cognitionis creaturarum: & in hoc sensu intelligitur litera. Nam sicut omnis scientia animae ordinatur ad felicitatem tanquam ultimum finem, ita omnis creaturae cognitio ordinatur ad cognitionem Dei, ut finem ultimam. Nec est opus propterea ad peccatum evitandum, quod cum quis uacat scientiam creaturarum, ordinat eorum notitiam in Dei cognitionem: quoniam suapte natura cognitio creaturae gradum constituit ascensionis ad cognitionem Dei. Et ideo appetens studium scientiam creaturam, eo ipso appetit gradum deducentem in cognitionem Dei: nisi appetitu peruerso deductionem huiusmodi contemnat, & negationem ordinis ad Dei cognitionem, qui in ipso gradu cognitionis creaturae est, amplectatur. Tunc enim peccatum in litera descriptum, accidit.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod circa cognitionem intellectivam non possit esse curiositas: quia secundum Philo. in 2. Ethic. in his quae secundum se sunt bona, vel mala, non possunt accipi medium & extrema: sed cognitio intellectiva secundum se est bona. In hoc enim perfectio hominis videtur consistere, ut intellectus eius de potentia reducat in actum, quod fit per cognitionem veritatis, dicit etiam Dionysius. 4. capit. de divi. nom. quod bonum animae humanae est secundum rationem esse, cuius perfectio in cognitione veritatis consistit. ergo circa cognitionem intellectivam non potest esse vitium curiositatis.

Præterea. Illud, per quod homo assimilatur Deo, & quod a Deo consequitur, non potest esse malum: sed quaecunque abundantia cognitionis a Deo est, secundum illud Ecclesi. 1. Omnis sapientia a domino Deo est. & Sapient. 7. dicitur. Ipse dedit mihi horum quae sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum, virtutes elementorum, & cetera. Per hoc etiam homo Deo assimilatur, quod veritatem cognoscit: quia omnia nuda & aperta sunt oculis eius, ut habetur ad Hebr. 4. Vnde primi Regum 2. dicitur, quod Deus, scientiarum dominus est. ergo quantumcumque abundet cognitio veritatis, non est mala, sed bona: appetitus autem boni non est vitiosus. ergo circa intellectivam cognitionem veritatis non potest esse vitium curiositatis.

Præterea. Si circa aliquam intellectivam cognitionem possit esse curiositatis vitium, precipue esset circa philosophicas scientias: sed eis intendere non videtur esse vitiosum. dicit enim Hierony. super Danielm.

Præterea. Si circa aliquam intellectivam cognitionem possit esse curiositatis vitium, precipue esset circa philosophicas scientias: sed eis intendere non videtur esse vitiosum. dicit enim Hierony. super Danielm.

Super Quaestiones 167. articulum primum.

In art. 1. q. 167. nota, quod negatio debiti finis in cognitione creaturarum tertio loco constituit peccatum in litera, quod scilicet non refertur in cognitionem Dei, dupliciter potest intelligi, quod constituit peccatum. Primum, ac si oporteat cognitionem Dei esse finem proximum, per quem est cognitio creaturae. Et in hoc sensu non est intelligenda praesens litera: quia cognitio creaturae secundum rationem rectam habet pro proximo fine seipsam, ut patet de scientiis speculationis. Nec ali-

3. dist. 35. q. 2. ar. 3. q. 3.

Lib. 3. cap. 6. declinando ad fin. to. 5.

Ca. 4. par. 4. non multo remote a fine.